

پیش‌خوار

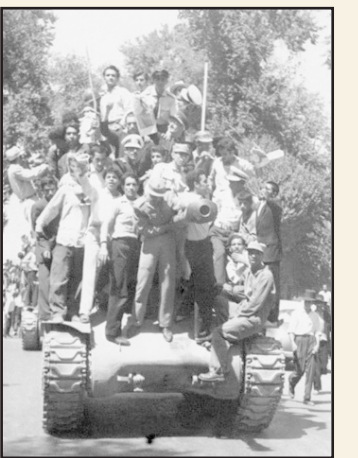
رویداد تاریخی ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ **در آیینه نقد و نظر**

در واکاوی روایات وارونه!

■ **شاهد توحیدی**

انثری که هم‌اینک به حضور-تان معرفی می‌شود، در عداد آثار روشنگر زنده‌یاد استاد سید‌هادی خسرو‌شاهی است که در واپسین سالیان حیات آن بزرگوار نشر یافت. وی در دوره انتشار این مجموعه، با مشاهده وارونه‌گویی برخی ملی‌گرایان در باب علل و زمینه‌های رویداد تاریخی ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، به انتشار این رساله دست زد تا در آن فضای مسموم، به روشنگری بپردازد. مرکز بررسی‌های اسلامی– که ناشر این اثر و بسیاری دیگر از آثار زنده‌یاد خسرو‌شاهی است– در باب محتوای این رساله، در دیباچه آن آورده است: کتاب حاضر شامل دو گفت‌وگوی تاریخی مشروح با حجت‌الاسلام والمسلمین استاد سید‌هادی خسرو‌شاهی درباره مسائل تاریخ معاصر و نیز کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ است که در مجموع اطلاعات وسیع و مستندی را در این زمینه ارائه می‌کند و یک پیوست هم در آخر کتاب موضوع کودتا و نقش دیگران را در آن روشن تر می‌سازد. گفت‌وگوی اول در سال ۱۳۶۸ توسط افاضل محترم مجله وزین و گران‌سنگ حوزه انجام گرفت که در همان سال در مجله چاپ و منتشر شد.

گفت‌وگوی دوم در مرداد ۱۳۹۴ درباره کودتای ۲۸ مرداد و موضع مرحوم آیت‌الله کاشانی و عملکرد یا نقش آقای دکتر مصدق در آن انجام پذیرفت که در دو شماره از روزنامه «جوان» منتشر شد و اکنون تکمیل شده این بحث به اضافه متن کامل و ویرایش شده گفت‌وگوی اول یک‌جا همراه اسناد و عکس‌هایی جالب در اختیار عموم قرار می‌گیرد. بعضی از این اسناد و عکس‌ها برای نخستین بار منتشر می‌شود که بی‌تردید مورد توجه علاقه‌مندان قرار خواهد گرفت. دلیل اصلی چاپ و نشر این رساله که پس از اشاره اجمالی به مسئله تاریخ‌نگاری معاصر عمدتاً

► نمایی از وقایع ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ در تهران

مسئله نهضت ملی ایران و حوادث ۲۸ مرداد را بررسی می‌کنند، آن است که اسمال با نزدیک شدن روز ۲۸ مرداد، دوستان ملی‌گرایک بار دیگر و طبق عادت دیرینه در شمار‌های ویژه جراید و مجلات که در واقع آنها را باید مصدقی‌نامه نامید، اغلب به‌طور یک‌جانبه به داوری نشسته و مدعی شده‌اند که گویا پایه‌گذار و همه‌کاره نهضت ملی ایران ملی‌گرایان و شخص آقای دکتر مصدق بودند و هیچ نقش‌سازنده یا تأثیرگذاری برای دیگران، خصوصاً آیت‌الله کاشانی و فداییان اسلام قائل نشده‌اند که در واقع تحریف علنی و عملی مسائل تاریخ معاصر است.

... در این میان از مصاحبه استاد خسرو‌شاهی با دیگر صاحب‌نظران و تاریخ‌نگاران منصف خبری نبود و آیا در چنین شرایطی سکوت شخصیت‌هایی مانند ایشان که در واقع شاهد و ناظر عینی حوادث نهضت ملی و نقش‌فداییان اسلام و آیت‌الله کاشانی و مراجع و علمای قم و تهران در پیشبرد اهداف نهضت بودند، نوعی سکوت غیرمقبول و کناره گرفتن از مسائل روز محسوب نمی‌شود؟ با مطرح شدن این پرسش توسط بخش تاریخ مرکز بررسی‌های اسلامی، قم، استاد پاسخ‌های کوتاه، اما مستندی به سؤالات ما درباره مواضع دکتر مصدق، آیت‌الله کاشانی و فداییان اسلام و نیز نوع اتهامات بیگانگان و روایتگران معاصر ارائه کردند که به دنبال بحث قبلی و در واقع برای تکمیل آن در اینجا آورده می‌شود. بخش آخر کتاب، در واقع پیوستی است که اشاره کوتاهی به حوادث ۲۸ مرداد دارد و پرسش‌های جناب دکتر زیباکلام را در این باره به نقد می‌کشد و پاسخ می‌دهد... نقل این پیوست، نقش دوستان! را در قضیه کودتای ۲۸ مرداد و علل و عوامل آن روشن می‌کند. البته هر گونه نقد منطقی یا پاسخ و توضیحات مستند را پذیرا هستیم و بی‌تردید از آنها در تجدید چاپ این رساله استفاده خواهیم کرد.

■ **محمدرضا کائینی**

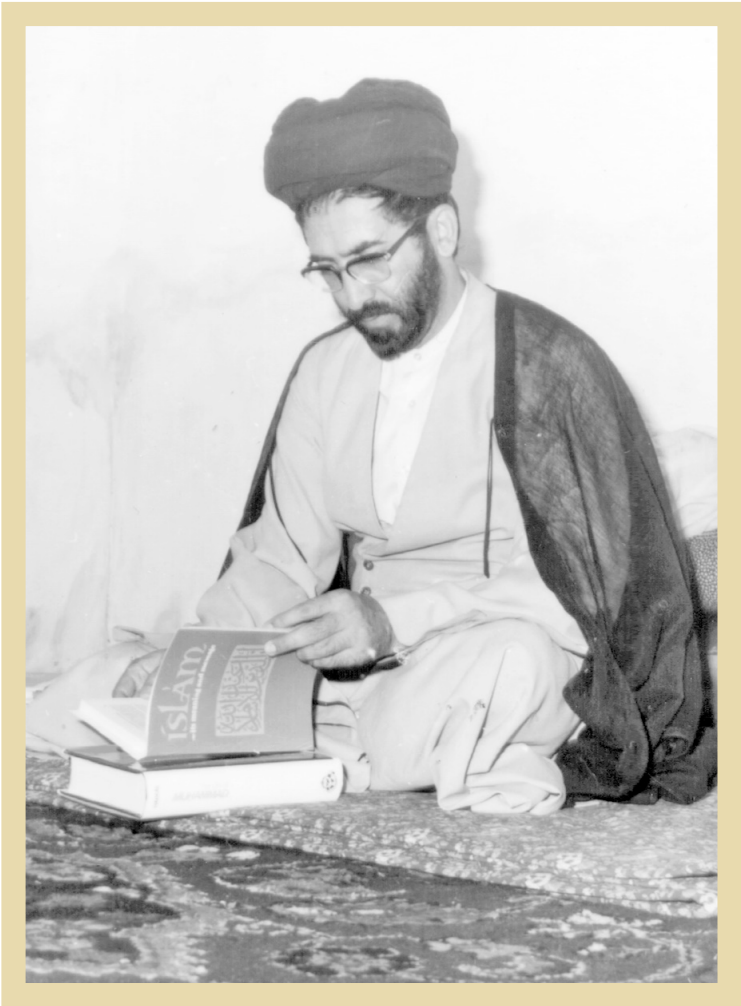
عالم مجاهد آیت‌الله سید‌هادی خسرو‌شاهی در دور‌های روی از جهان برگرفت که بیماری کرونا، مجال هر‌گونه تجلیل متعارف از وی را، از جامعه علمی و فرهنگی کشور ستانده بود. هم از این روی این‌محافل به گونه‌ای محدود و با استفاده از فضای مجازی اتفاق یافت. آخرین نمونه این بزرگداشت‌ها، به همت انجمن ایرانی مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی یا همکاری شبکه آسیب‌شناسی دینی و اخلاقی معاونت پژوهشی دانشگاه شهید بهشتی برگزار شد. نظر به اهمیت تاریخی مباحث ارائه شده در این محفل نکوداشت، بر آن شدم که شمه‌ای از آن را به خوانندگان فرهیخته صفحه تاریخ تقدیم دارم. امید آنکه علاقه‌مندان را مفید و مقبول آید.

■ ■ ■

■ **نمادی از روایت مستند و مؤبد تاریخ**

حجت‌الاسلام والمسلمین محمدعلی مهدوی‌راد پژوهشگر و استاد حوزه و دانشگاه، در زمره دانشورانی است که در این محفل نکوداشت سخن گفت. وی در بدو سخنان خویش، علاوه بر حساسیت بر استناد و وثاقت، مراعات اخلاق و ادب را در شیوه تاریخ‌نگاری استاد خسرو‌شاهی مهم و کم‌مانند ارزیابی کرد و گفت: «در مجموعه خاطرات مستند ایشان– که حدود ۲۴ یا ۲۵ تا از اینها منتشر شده– بعضی از اینها مربوط است به حوزه‌های برخورد با جریان‌های به اصطلاح آنچه در فضاهای بیرونی دگراندیشی می‌گویند، این‌قدر اینها دقیق و مستند است، و با ادب بحث و ادب نفس است که واقعاً کم‌نظیر است. هر چه از طرف درشتگویی وجود دارد، ایشان در مقابل با نهایت ادب و در عین استناد اینها را جواب داده است. من واقعاً فکر نمی‌کنم غیر از ایشان در حوزه و در این محدوده با این ویژگی‌ها و این خصوصیات، کسی حضور داشته باشد. نکته بعدی که به نظر من ایشان منحصر به فرد است، مسئله تقرب است. تقرب را خیلی‌ها هم درباره‌اش سخن می‌گویند و چیز می‌نویسند و گاهی سخنرانی می‌کنند، حضور عینی هم شاید دارند، اما آقای خسرو‌شاهی در این مورد اگر باز هم نگویم بی‌نظیر، قطعاً کم‌نظیر است. او تقرب را لمس کرده و واقعاً تقرب را با همه وجودش حس کرده بود. هم از این جهت که تمام متفکران و دانشمندان و اندیشه‌وران

سیدمحمود خسرو‌شاهی: «ایشان هنگامی که کتابخانه مرکز بررسی‌های اسلامی را راه‌اندازی کردند، به من گفتند این به عنوان آخرین آرزو و آخرین کار من است... و وقتی در سال ۹۴ کتابخانه را افتتاح کردیم، به من گفتند در این‌دنبلا دیگر کار خاصی ندارم و آن وظایفی که باید عملی می‌شد، در حد توانم انجام شده است... این کتابخانه را ایشان با هزینه شخصی ساختند، بدون کمک دولت یا مؤسسات یا نهادهایی که معمولاً به ساخت این مجموعه‌ها کمک می‌کنند»

► ۱۳۵۷، آغاز کار انجمن استادسید‌هادی خسرو‌شاهی در حال مطالعه در دوران تبعید

عاریخ

کفت و گو ۸۸۹۸۴۳۷

حجت‌الاسلام والمسلمین محمدعلی مهدوی‌راد: «در مجموعهٔ خاطرات مسستند ایشان – که حدود ۲۴ یا ۲۵ تا از اینها منتشر شده – بعضی از مجلدات آن، مربوط است به برخورد با جریان‌های دگراندیش. این روایت‌ها به قدری ققیق و مستند و نیز با ادب بحث است، که واقعاً کم‌نظیر می‌نماید. هر چه از طرف مقابل در دست‌گویی وجود دارد، ایشان در مقابل با نهایت ادب و در عین استناد، جواب آنها را داده است. من واقعاً فکر نمی‌کنم غیر از ایشان، در حوزه و در این محدوده، با این ویژگی‌ها و خصوصیات، کسی حضور داشته باشد»

گزارشی از نکوداشت منزلت علمی و عملی زنده‌یاد آیت‌الله سید‌هادی خسرو‌شاهی در انجمن ایرانی مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی

نمادی از تاریخ پژوهی حوزوی

انقلاب هم در داخل یا خارج از کشور هرگاه مسئولیت مؤسسه و مرکز را به عهده می‌گرفتند در واقع همین ایده و همین هدف را هدف تقرب بین مذاهب و وحدت جهان اسلام را مدنظر داشتند. فعالیت‌های قلمی و مکتوب ایشان تقریباً از همان دوران جوانی آغاز شد و تا آخرین روزهای حیات هم ادامه داشت. ایشان به عنوان یک مورخ به ثبت و ضبط وقایع و همین‌طور به تألیف و کتابت اهمیت زیادی می‌دادند. حاصل این تلاش‌ها تدوین ده‌ها کتاب و مقاله و ترجمه منابع اسلامی بود که همه به نوبه خودشان ارزش تاریخی دارند. استاد خسرو‌شاهی در مراکز مختلفی که بعد از انقلاب یا پیش از انقلاب فعالیت داشتند، به منشورات و مطبوعات اهمیت می‌دادند و انتشار ترجمه‌های قرآن کریم به زبان‌های مختلف حاصل این رغدغه ارزشمند ایشان است. همین‌طور که مستحضرد استاد خسرو‌شاهی موفق شدند که ترجمه قرآن کریم به زبان‌های ایتالیایی، آلمانی، انگلیسی و خیلی از زبان‌ها را با از طریق خودشان، یا به واسطه یابی‌واسطه بحث ترجمه قرآن را پیگیری کردند.»

■ **کتاب «خاندان علم، تقوا و سیاست» آیینهای از تکاپوی علمی استاد**

حجت‌الاسلام والمسلمین رضا مختاری پژوهشگر و رئیس مؤسسه کتاب‌شناسی شیعه، از دیگر سخنرانان این بزرگداشت بود. وی به عادت تاریخ‌پژوهانه خویش، تلاش کرد تا بیلابالی از فعالیت‌های علمی و تاریخی استاد خسرو‌شاهی به دست دهد. مختاری با تقسیم‌بندی تلاش‌های علمی و فرهنگی آن فرهانغه فقید در پنج محور گفت: «عمده محورهای فعالیت‌های علمی استاد خسرو‌شاهی اینهاست که فهرست‌وار و منجز عرض می‌کنم: محور اول: احیای آثار دیگران، شخصیت‌های جهان اسلام از جمله علامه طباطبایی رحمت‌الله علیه که ۱۰ جلد از مجموعه آثار علامه طباطبایی را آماده کردند و تاکنون بوستان کتاب دفتر تبلیغات ۹ جلد آن را چاپ کرده و آخرین روزهای حیات دهمین جلد را آماده کردند و تحویل انتشار دادند. همچنین مجموعه آثار سیدجمال‌الدین اسدآبادی، غیر از تعلیق خاطری که از دوران جوانی به مرحوم سیدجمال داشتند، علاوه بر نشر آثار و مقالات فراوان راجع به سیدجمال‌الدین اسدآبادی، مجموعه آثار ایشان را هم چاپ کردند که قابل

► ۱۳۴۰، استاد سید‌هادی خسرو‌شاهی در کنار آیت‌الله سیدمحمود طالقانی و استاد محمدآزاد هم اثنی در عاشیه جشن بهشت پیامبر اسلام (ص)

استفاده است در مصر و قم. دوم: ترجمه و نشر آثار شخصیت‌های جهان اسلام از جمله ترجمه برخی آثار علامه سید‌همیه‌الدین شهرستانی، علامه شیخ محمدحسین کاشف‌الغطا، مرحوم حاج‌سراج انصاری، که تا روزهای آخر عمر هم پیگیر تجدید چاپ برخی از آثار حاج‌سراج انصاری بودند که تحویل بوستان کتاب دفتر تبلیغات بدهند و در نامه‌ای که مدتی قبل از وفاتشان خطاب به بنده نوشتند– اگر فرصتی بود می‌خوانم– باز پیگیر چاپ مجدد آثار مرحوم حاج‌سراج در رد کسروی و کسروی‌گری بودند. سوم: آثار قلمی فراوان خودشان است که زیاد هم هست، اعم از کتاب و مقاله که در کتاب خاندان علم و تقوا قسمت عمده‌ای از آن معرفی شده. چهارم: نشریات متعدد و فراوان و مجلات مختلف و گوناگون که یا خودشان تأسیس و منتشر و مدیریت کردند یا اینکه خودشان همکاری جدی داشتند در قالب سردبیری و نویسندگی و ویرایش. پنجم: خدمات اجتماعی مثل سفارت ایران در واتیکان، سفیر ایران در واتیکان بودند، رایسز ایران در مصر که در این مدت خدمات زیادی داشتند، همچنین شرکت در همایش‌ها و کنفرانس‌های جهان اسلام از حدود سال ۵۰ شمسی به این سو در الجزایر و لبنان و مصر و جاهای دیگر، محور بعدی ارتباطات وسیع با دانشمندان جهان اسلام اعم از ایرانی و غیرایرانی و طیف‌های مختلف اعم از روحانی و دانشگاهی.»

■ **خضالی چند از اصلاحگر راحل**

حجت‌الاسلام والمسلمین نقدی مدیر مؤسسه فرهنگی ترجمان وحی– که بااستاد خسرو‌شاهی دوستی دیرین داشته است– تر جیح داد تا خصلت شخصیتی آن فرهانغه فقید را مورد اشاره و بازگویی قرار دهد. او تلاش برای تبلیغ روزآمد و مؤثر معارف دینی را از ویژگی‌های مرحوم خسرو‌شاهی دانست و در بسط این مهم گفت: «مرحوم استاد خسرو‌شاهی غربیانه در زمانی رحلت کردند که متأسفانه آن‌طور که شایسته‌ست بود نمی‌شد

برنامه‌ای برای مراسم ایشان با وجود این وپرو س کرونا تدارک دیده‌شود، الان خدا را میبیاردها بار شکر می‌کنیم که به همت هم پژوهشگاه و هم مرکز بررسی‌های اسلام و اقاراده بزرگوار ایشان این برنامه تدارک دیده شد و ضرورت دارد ما نسبت به آن بزرگوار انجام وظیفه کنیم. من نسبت به ارادتی که به مرحوم استاد خسرو‌شاهی داشتیم و اشنایی که باایشان داشتم و مدتی که در زمان تابستان با او مانوس بودم به چند ویژگی آن فقید سعید اشاره می‌کنم. مهم‌ترین ویژگی وجود مرحوم استاد خسرو‌شاهی، بحث تبلیغ است. طریق آیینی که تلاوت کردم، دو ویژگی در این آیه مطرح شده: الذین یبلغون رسالات الله و یخشونه ولا یخشونه لیدا الله! این آیه یکی ازتکذیب و حدیث در تبلیغ را می‌رساند و دوم خشیت از حضرت حق جلت عظمته و نه دیگران. زندگی سراسر تبلیغ مرحوم استاد خسرو‌شاهی نشان داد که ایشان لحظه‌ای از عمر خودش را کوتاه نیاورد امر تبلیغ، می‌دانیم تبلیغ فقط سخنرانی مذهبی نیست، زندگی آن مرحوم مشحون بود از تبلیغ و اشاعه دین مبین اسلام و فرهنگ تشیع. مسئله خودم تقوا و رهیزگاری او و عدم خشمش غیر از حضرت حق، یعنی به کسی دیگر توجهی نداشت، زندگی آزاد او و تبلیغ و ممارستش در رساندن فرهنگ اهل بیت به دیگران خیلی بارز و معلوم و مبرهن بود. اولین ویژگی و تکیه در زندگی مرحوم استاد خسرو‌شاهی بحث تبلیغ است که سراسر زندگی او آکنده از این امر است، هم حدیث در تبلیغ و هم تقوا و رهپیزگاری او. نکته بعدی در مورد زندگی تبلیغی مرحوم استاد خسرو‌شاهی، جهان‌شمولی اوست. متأسفانه یک کاستی که ما در حوزه‌های علمیه‌مان داریم، نگاه جهانی است. مرحوم استاد خسرو‌شاهی از عنفوان جوانی تا زمانی که رحلت کردند، ارتباط شایسته با دیگران جهان عمیق بود و کاملاً مشهود. شرکت در اغلب کنفرانس‌های اسلامی، ارتباط با دانشمندان و متفکران جهان یکی از ویژگی‌های بارز آن مرحوم بود. بعد از ارتباط با دانشمندان و متفکران جهان، شما ببینید در کتابخانه شخصی ایشان می‌توانید ملاحظه کنید ما هیچ دانشمند روحانی را– این ادعای من است– شاید نداشته باشیم که از این قدر مکاتبات و مراسلات و ارتباطات با مراکز اسلامی داشته باشد، از کشورهای مصر، لیبی، اردن، سوریه، مراکش، الجزایر، تونس، پاکستان، هند، مجموعه مکانباتی که با او بود خیلی گسترده بود و ایشان می‌توانست نهضت‌های اسلامی را که پیگیری می‌کرد در مجله مکتب اسلام که تنها درچه‌های بود که در زمان رژیم گذشته ما می‌توانستیم مطالب اسلامی را به دیگران منتقل کنیم، ایشان تمام آنها را آنجا منتقل می‌کرد به وسیله مقالات سلسله‌واری که در آنجا داشت.»

■ **استاد در آیینه خاطر‌ها**

دکتر سیدمحمدمهدی جعفری از فعالان انجمن اسلامی مهندسین و نیز مراودان پر سابقه استاد خسرو‌شاهی نیز، از دیگر چهره‌هایی بود که در این یادمان به ایراد سخن پرداخت. وی که از طریق ویدئو کنفرانس در این جلسه سخن می‌گفت، پاره‌ای از خاطرات خویش از آن زنده‌یاد را به شرح ذیل بیان داشت: «بیشتر ارتباط ما در جریان مبارزات سیاسی مذهبی بود که به رهبری امام خمینی از سال ۴۱ شروع شده بود و همچنان ادامه پیدا کرد. ایشان نشریه‌ای منتشر می‌کردند به نام بهشت، البته با دو دیگرشان جناب محمدجواد جنتی کرمانی و علی جنتی کرمانی، هر سه به عنوان سه تفنگدار در انتشارات بهشت و نشریه بهشت همکاری می‌کردند و ما هم